

MINISTERIE VAN
BINNENLANDSE ZAKEN
B.V.D.

's-Gravenhage. 19 MEI 1956
Javastraat 68

No. : 340805
Bijl. : een fotocopie

Betr. : Het bestand tussen de C.P.N.
en de Soc. Unie

VERTROUWELIJK

Ten verfolge op mijn schrijven dd. 16-5-1956
nr. 340064 betreffende het bestand tussen de C.P.N.
en de Socialistische Unie, heb ik de eer Uwer Excel-
lentie bijgaand te doen toekomen een kort overzicht
over laatstgenoemde organisatie.

Aan de Minister-President, alsmede aan Uw Ambtge-
noten van Buitenlandse Zaken, Justitie en Sociale Zaken
en Volksgezondheid is een doordruk van dit schrijven
rechtstreeks toegezonden.

Aan Zijne Excellentie
de Minister van
Binnenlandse Zaken
te
's-GRAVENHAGE.

HET HOOFD VAN DE DIENST

w.g.: Mr L. Einthoven

In de jaren 1949 en 1950 trachtten enkele personen met variërende links-socialistische inzichten de in die kringen steeds meer om zich heengrijpende versplintering van politieke krachten tegen te gaan. Het streven was daarbij gericht op de vorming van één centrale onafhankelijke organisatie op marxistische grondslag, met afwijzing enerzijds van de stalinistische praktijken van de C.P.N. en anderzijds van het "reformistisch socialisme" van de Partij van de Arbeid. Een en ander resulteerde begin 1950 o.a. in een samengaan van een drietal groeperingen, t.w.: de "oude S.D.A.P.", het Socialistisch genootschap en de groep Roorda, onder de naam Socialistische Unie, waarbij zich in het najaar van 1950 nog aansloot de Socialistische Beweging. Twee bij het gepleegde overleg op de voorgrond tredende figuren, die ook thans nog topfiguren zijn in de Unie, t.w.: Carlos PRONK en Gerrit ROORDA, hebben beiden bindingen met de C.P.N. (C.P.H.) gehad. Laatstgenoemde is o.a. districtsbestuurder van de CPN in Friesland geweest.

De Socialistische Unie is, zoals gezien het bovenstaande te verwachten was, de marxistische maatschappij-beschouwing toegedaan, die zij, naar zij voorgeeft, in voortdurend contact met de levende werkelijkheid, zowel theoretisch als praktisch verder ontwikkelt en wél wenst te onderscheiden van wat zij noemt "allerlei caricaturen van het marxisme".

Volgens het programma strijdt de Unie vóór de verwezenlijking van het socialisme en tegen het kapitalistische systeem, waarbij zij zich plaatst op het standpunt van de klassenstrijd. Ter bereiking van haar doel erkent zij de noodzaak van het socialistisch internationalisme. Gestreefd wordt naar het verkrijgen van politieke macht, die zal moeten worden uitgeoefend door democratische organen. Voorts vermeldt het programma de afschaffing van het privaatbezit van grond en productiemiddelen en socialisatie ervan als noodzakelijke basis voor de opbouw van een socialistische (plan) economie. De gemeenschap zal zich in de overgangsfase naar een klassenloze maatschappij bedienen van een nieuw staatsapparaat, gevormd door de genoemde democratische organen, een verwerping dus van de idee van de dictatuur van het proletariaat. Hoewel dit aanvankelijk niet in het beginselprogramma was opgenomen heeft de Socialistische Unie naderhand diverse malen nadrukkelijk gesteld consequent op te willen komen voor de uitbanning van het geweld. Zij is tegen bewapening en wil ook de strijd voor haar grondbeginselen voeren zonder aanwending van geweld.

In het beginselprogramma wordt nog opgemerkt dat de Unie bereid is tot samenwerking met andere organisaties, wanneer t.a.v. één of meer vraagstukken een gemeenschappelijk optreden mogelijk is, m.a.w. gestreefd wordt naar de vorming van een zo breed mogelijk eenheidsfront.

In de loop van haar bestaan heeft de Soc. Unie herhaalde malen getracht tot een vorm van samenwerking met andere groeperingen te komen, doch resultaat van betekenis heeft dit nimmer opgeleverd. In dit verband kunnen o.m. genoemd worden: de Revolutionnaire Communistische Partij (Nederlandse sectie van de 4e Internationale), de Vredesbeweging "De Derde Weg" en uit de laatste maanden nog de Bond van Wereldburgers. Uit gemeenschappelijk initiatief van "De Derde Weg" en de Unie kwam begin 1954 tot stand de Onafhankelijke Contactcommissie voor Vredeswerk (O.C.V.) welke ten doel had het voeren van pacifistische propaganda in de meest ruime zin van het woord.

Naar wel mag worden aangenomen zal de bedoeling van de Unie in dezen mede geweest zijn het verbreden van eigen politieke invloedssfeer. Toen naderhand "De Derde Weg" er de overhand in kreeg, verliet de Soc. Unie de O.C.V.. In het O.C.V.-verband was samengewerkt met de Vrijdenkersvereniging "De Dageraad", de Algemene Nederlandse Vredesactie, de Federatie van Vrije Socialisten en het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties (O.V.B.).

Met deze laatste organisatie is van de oprichting van de Unie af contact onderhouden. De Soc. Unie staat, dit zij terloops opgemerkt, niet afwijzend tegenover wat zij noemt "het vakbewegingswerk ter verdediging van de rechten en ter bescherming van het levenspeil der arbeidersklasse", doch zij acht in de vakbondsactiviteit een gevaar aanwezig van afglijden naar opportunisme, naar reformisme of naar syndicalisme. Een formele band tussen beide genoemde organisaties heeft nooit bestaan, een deel der O.V.B.-leden kan evenwel geacht worden bij voorkomende gelegenheden op de Soc. Unie te stemmen, terwijl vele Unie-leden in het O.V.B. georganiseerd zijn.

De belangstelling van de Nederlandse kiezer voor de Soc. Unie heeft zich in de loop der jaren in dalende lijn bewogen. Kort na de oprichting werd een succes geboekt, doordat de persoonlijke aanhang van het reeds genoemde bestuurslid G. ROORDA toereikend bleek om een zetel in de Friese Provinciale Staten te veroveren. Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten Generaal in 1952 behaalde de partij rond 18000 stemmen, zijnde slechts 0,34% van de kiesdeler. In 1954 werd wederom deelgenomen aan de Statenverkiezingen, doch niet in alle provincies. Het totaal der toen behaalde stemmen laat zich hierdoor niet vergelijken met 1952, maar regionaal viel een achteruitgang te constateren. De zetel in Friesland ging verloren.

Ter verbreding van haar ideeën belegde de Soc. Unie van tijd tot tijd, vooral uiteraard in een verkiezingsperiode, vergaderingen, die in de regel een zeer geringe belangstelling genoten. Verder werd propaganda gemaakt via het blad "Nieuwe Wereld", dat na enige ups en downs de laatste tijd regelmatig verscheen. Het juiste aantal abonné's is niet bekend, doch zal niet meer dan enkele honderden bedragen.

Voor de a.s. verkiezingen waren de vooruitzichten verre van gunstig. De lijst van de Soc. Unie zou gecombineerd worden met die van de Bond van Wereldburgers. Dit laatste is een zeer klein groepje, dat alleen in de gemeente Utrecht en omgeving enige aanhang heeft en waarvan dus niet veel stemmen verwacht mochten worden. In bestuurskringen van de Unie was men er van overtuigd dat de kans op een kamerzetel bijzonder klein was. Men besloot, na uitgebreide discussie, om toch een lijst in te dienen, al was het alleen om te zien of de aanhang gestegen dan wel gedaald was. Aan de hand van deze wetenschap kon men dan voor de toekomst het beleid bepalen. Inmiddels heeft de Soc. Unie echter n.a.v. de op 4 Mei 1956 gesloten overeenkomst met de CPN besloten niet met een eigen lijst aan de komende verkiezingen te zullen deelnemen.

Onderstaand volgen nog enkele gegevens betreffende de Soc. Unie-bestuurders PRONK en ROORDA.
PRONK, Carlos, geboren te Rotterdam 30-8-1905, wonende aldaar, Sonmanstraat 128 b, schijnt zich al jong te hebben aangesloten bij de communistische jeugdbond "De Zaaiers". Tot 1931

heeft hij zich in communistische kringen bewogen. In dat jaar werd hij lid van de O.S.P., (een afsplitsing van de S.D.A.P.), later opgegaan in de R.S.A.P.. In 1950 trad hij op de voorgrond bij de oprichting van de Socialistische Unie, van welke organisatie hij tot op heden de dominerende figuur, als het ware de "motor" is. In 1951 kwam PRONK in contact met de Morele Herbewapening, waarvoor hij veel belangstelling toonde. Deze beweging kan z.i. de redding voor de arbeidersbeweging zijn, zij kan de morele omwenteling veroorzaken, die op de technische omwenteling van deze tijd moet volgen.

Indien men afgaat op Pronk's houding en uitlatingen onstaat de indruk, dat hij een niet dogmatisch marxisme is toegedaan. Hij acht de overgang naar een communistische staatloze maatschappij zonder tussen-phase mogelijk. Tegenover de Sovjet-Unie staat hij afwijzend, op grond van het daar heersende staatsabsolutisme. De parlementaire staatsvorm acht hij verwerpelijk, doch niettemin momenteel bruikbaar. Zijn streven is er tot op heden voortdurend op gericht geweest de versnipperde krachten in het linkse kamp, die niet de CPN zijn toegedaan, alsmede ontevreden in de linkervleugel van de P.v.d.A., te interesseren voor zijn Socialistische Unie. Pronk's tegenstanders noemen hem, waarschijnlijk niet geheel ten onrechte, ambitieus en beschuldigen hem ervan uitsluitend uit te zijn op een gemakkelijk baantje voor zichzelf. Hij is rijksambtenaar geweest, doch de laatste jaren is zijn beroep gesalarieerd bestuurder van de Socialistische Unie. Het is niet aannemelijk, dat hij hierdoor volledig in zijn levensonderhoud kan voorzien. Andere bronnen van inkomsten zijn evenwel niet met zekerheid bekend.

ROORDA, Gerrit, geboren te Terwispel 4-9-1890, wonende Tijnje (gem. Opsterland) vertrok als jongen van 19 jaar naar Amerika. In de 1e wereldoorlog, toen hij als dienstweigeraar in Amerikaanse kampen verbleef, schijnt hij onder invloed van voor het Czaristische regiem uitgeweken Russen voor het communisme te zijn gewonnen.

In 1919 sloot hij zich aan bij de C.P.H.. Bij zijn veelvuldig optreden als spreker betoonde hij zich een vurig aanhanger van het Sovjet-regime en een groot bewonderaar van Rusland. Omstreeks 1936 bezocht hij dit land, vanwaar hij zeer enthousiast terugkeerde.

In 1927 werd hij lid van de gemeenteraad van Opsterland en van de Provinciale Staten van Friesland.

In 1937 kwam hij voor op de kandidatenlijst van de CPN voor de verkiezingen van de Tweede Kamer der Staten Generaal. Gedurende de 2e wereldoorlog was hij geruime tijd ondergedoken. In deze jaren had hij veel contact met de in Tijnje ondergedoken Paul de GROOT. Na de bevrijding moet ROORDA enige tijd loco-burgemeester van Opsterland geweest zijn. Hij was al direct weer actief in de "Vrienden van de Waarheid", naderhand de CPN, welke partij hij wederom in de Friese Staten vertegenwoordigde. Een conflict met Paul de Groot i.v.m. het feit dat Roorda voorstander was van een grote volkspartij, weliswaar met een communistische inslag doch minder sterk gebonden aan Moskou, resulteerde in 1949 in een breuk met de CPN. Van een veranderde opvatting van Roorda i.z. het communisme bleek vooralsnog niets. Een eigen partijtje van Roorda onder de naam "Onafhankelijke groep van de Communistische Partij" (anders geheten "Groep Roorda") had nog al succes bij de gemeenteraadsverkiezingen in Roorda's woonplaats. Hieruit moge blijken dat Roorda ter plaatsse grote persoonlijke aanhang heeft; zijn volgelingen zijn trouwens in geheel Friesland verspreid. Hierin ligt vermoee-

delijk de oorzaak van een ander wrijvingspunt met de CPN-leiding, die Roorda verweet de Friese communisten te veel als eigen volgelingen te beschouwen. In 1950 trad hij toe tot de Soc. Unie, hetgeen hij als volgt rechtvaardigde: "Het links-socialisme, dat ik in Amerika leerde kennen van mijn Russische vrienden en dat door Paul de Groot c.s. steeds meer met voeten wordt getreden, meen ik te kunnen uitdragen in de Socialistische Unie".

Roorda's aanhang in Friesland bleek, gelijk vermeld, groot genoeg om de Socialistische Unie in 1950 een zetel in de Provinciale Staten te bezorgen. In de Staten schaarde Roorda zich b.v. i.z. Korea en het Atlantisch Pact aan de zijde van de CPN. Na 1950 bleek bij verschillende gelegenheden dat Roorda sterk aan populariteit had ingeboet.

Pogingen van CPN-zijde in 1953 ondernomen, om hem weer in dat kamp terug te krijgen leverden, hoewel Roorda bereid bleek tot overleg, geen resultaat op.

Roorda is aannemer van beroep. In zijn omgeving geniet hij, ook in kringen van andersdenkenden, groot aanzien. Hij wordt algemeen beschouwd als een idealist.

Mei 1956